

דף ו

'עד הכא מאן אתייה? אמר ליה אביי: עד הכא דמיחייבא אימיה בשמחה אייתיתיה אימיה...'. פירוש הקושיא: מדוע חייב הקטן לעלות לעזרה והלא אינו בירושלים, ולהביאו לירושלים אין חובה משום חינוך מפני שאין עיקר המצוה אלא העליה מירושלים לעזרה אבל ההליכה עד ירושלים אינה אלא מכשירי מצוה, או מטעם אחר אין לחייבו בחינוך, מפני שאין יכול לעזוב את אמו. ומתריך שאמו הביאתו לירושלים כיון שחייבת היא בשמחה.

ואין לפרש הקושיא שייפטר משום שאינו יכול לרכוב על כתפו של אביו מעירו לירושלים, ואף על פי שאפשר להביאו לירושלים בעריסתו מכל מקום כיון שגדול פטור קטן גם כן פטור – שאין הדבר כן, כי גם גדול שאי אפשר לו לעלות ברגליו לירושלים, צריך לרכוב על החמור ולעלות, ולא נתמעט אלא זקן וחולה שאין יכול לעלות מירושלים להר הבית.

ואולם מדברי התוס' (ב: ד"ה ומי) יש ללמוד שגם מי שאינו יכול לעלות ברגליו מעירו לירושלים פטור, אעפ"י שיכול לעלות מירושלים לעזרה. ואכן נראה מדבריהם שהם פירשו קושיא הגמרא כאן כיון שאין יכול הקטן לאחוזו בידו של אביו ולעלות מעירו ליפטר, כשם שגדול פטור באופן זה (עפ"י חזון איש קכט, א).

'עד הכא דמיחייבא אימיה בשמחה, אייתיתיה אימיה, מכאן ואילך אם יכול לאחוזו בידו של אביו ולעלות' (כצ"ל. 'מראה כהן')... – ונראה שאפילו אין לו אם חייב, שלא חילקו חכמים. [ועוד הלא נשים אחרות עולות ויכול לעלות עמהן] (כן נקט השפת אמת דלא כהטורי"אבן).

ולכאורה נראה שאם יש לו אם והיא אינה עולה מסיבה כלשהי, כיון שהוא כרוך אחריה לא חייבו חכמים להעלותו, וכשם שמצינו בסוכה שקטן הצריך לאמו פטור. ואולם כשאין לו אם כלל יש סברא לחייב להעלותו שהרי אין טעם לפטור.

זוהא שמואל דיכול לרכוב על כתיפו של אביו הוה...'. אף על פי שמצות חינוך אינה אלא מדרבנן, הניחו בגמרא כדבר פשוט שאלקנה היה לו לנהוג עם שמואל בנו במצוה זו שכן ודאי נהגו גדולי הדור ויראי ה' הגם שלא היה הדבר בגדר חיוב אצלם. וכיוצא בזה משמע בכמה מקומות (עפ"י הנצי"ב בספריו העמק שאלה מטות קלז, ב העמק דבר עקב יא, ב. וע"ע בחדושיו כאן).

'בעי רבי שמעון בן לקיש קטן חגור לדברי בית שמאי וסומא לדברי שניהם מהו... בחיגר שיכול להתפשט וסומא שיכול להתפתח, מאי'. יש מי שמפרש שיסוד השאלה הוא בגדר מצות חינוך הקטנים במצוות; האם דין חינוך שייך גם כאשר אין מתקיימים תנאי המצוה והלכותיה, ובלבד שעל ידי כך יתחנך הקטן ויתרגל לעשות המצוה כשיגדל, ולכך גם כשהוא חגור או סומא שפטור מן הראיה, שייך לחנכו כדי שיתרגל שהרי עד שיגדל כבר יתרפא ויהא בר-חיוב, או שמא גדר מצות חינוך אינו שייך אלא כשעושה מעשה מצוה, ולכך אין לחייב לחנך בדבר שאינו מצוה הגם שיתרגל ויתחנך על ידי כך. וכפי הצד הזה נפשט למסקנא.

ולפי זה יש להוכיח כדעת הסוברים שחייב האב ליתן לבנו הקטן דבר הכשר למצוה על פי דין, כגון בארבעה מינים, צריך להקנות לקטן את המינים ביום טוב ראשון ואינו יוצא בשאול, כי אין מצות חינוך אלא בדבר שהוא מצוה לפי האמת. [ואפשר אפילו לפי הצד הראשון בגמרא, יש להצריך ליתן לו לולב ואתרוג שיהיו שייכים לקטן, כי בלאו הכי אין זה מעשה מצוה כלל, ואינו דומה לקטן חגור או סומא שאעפ"י שהגדול פטור באופן זה אך אם עלה קיים מצוה, ולכן היה צד לחייבו בחינוך כי מכל מקום

יש כאן מעשה מצוה] (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ג צה. וכן כתב להוכיח מסוגיותנו בקהלות יעקב סוכה כח. ע"ש).
א. ע"ע בנידון זה בשיטות השונות להלכה, במובא ביוסף דעת סוכה בף ב ובדף מו. ולפי מה שצדדנו שם לחלק בין פסול הניכר (כגון לולב היבש) לפסול שאינו ניכר (כגון לולב שאול) אין הוכחה מכאן, כי יש לומר שבחיגר וסומא כיון שניכר וידוע שבאופן זה הגדול פטור, אין בזה דין חינוך. וי"ל.

ועוד נראה מסברא שיש לפקפק בעיקר ההוכחה כי י"ל שהקלו חכמים בדין חינוך שבכל מקום שאין הגדול חייב מסתבר שאין לחייב את הקטן הנמצא באותו מצב [וכמו שפטרו קטן הצריך לאמו ממצות סוכה, כי גם אם אדם גדול היה נתון באותו מצב היה פטור משום מצטער, הלכך אעפ"י שלכשיגדל לא יהא 'מצטער' מ"מ אי אפשר להחמיר עליו יותר מן הגדול], ומאידך יש לומר שכל שעושה מעשה שעל ידו יתרגל למצוה די בכך, גם אם אין בו כל תנאי ההכשר (שו"ר באגרות משה עצמו במקום אחר (ביו"ח ח"א רכד) שכתב כן ליישב דעת הסוברים שאין צריך לדקדק על דיני המצוה בקטן).

ויש קצת סיוע לסברת הרגלה במצוה, כי פשוט הגמרא משמע שגם לפי המסקנא אילו לא יתפקח הקטן עד שיגדיל פטור משום שאין שייך להרגילו למצוה – הרי משמע שאף לפי האמת קיימת סברת הרגלה במצוות, ואילו לדעת האג"מ לכאורה אין הדין תלוי אם יתרגל כשיהא גדול אם לאו, שההרגלה אינה אלא סיבה לתקנת חינוך אך אינה קובעת לדינא.

ב. מה שנקט באגרות-משה שחיגר וסומא שעלו קיימו המצוה – בחזו"א (קכט, א) נראה שחולק וסובר שאף אם נכנסו לא קיימו המצוה.

ומכל מקום מסתבר שלפי שניהם אם בא לעזרה פטור מהבאת קרבן, שכל שפטור מראיה לא נאמר בו 'ולא יראו פני ריקם'. וכן נקט בשו"ת עונג יום טוב סוס"י טו, ע"ש לענין טומטום.

ויש מי שצדד לבאר ספק הגמרא בגדר מצות חינוך בראייה; האם ענינה שהקטנים עצמם נכללו בחיוב ראייה [מדרבנן] – וכך פשט אביי, הלכך כל שחסר אחד מתנאי החיוב כגון שהוא חיגר – פטור. או שמא אין מצות ראייה על הקטנים כלל אלא הוא חיוב מחודש המוטל על האב להביא את בנו עמו (עפ"י בית ישי קכה הערה ב. וע"ש שאף לפי הצד האחרון יש מקום להסתפק בקטן חיגר, שמא כשנוסף דיחיו אחר [מלבד היותו קטן] לא חייבו להעלות את בנו. והוכיח מדברי הרמב"ם שהוא חיוב מחודש על האב, ממה שכתב הרמב"ם שהבא לעזרה ללא קרבן לא קיים מצות ראייה כלל. ואם כן על כרחך לא יתכן שהקטן נכלל במצוה זו. ואולם בחדושי הנצי"ב (ב) כתב שלפי הרמב"ם מביא קרבן עם הקטן. ע"ש).

ויש מפרשים ספק הגמרא, שמא קטן האוחז בידו של אביו [או רוכב על כתפו לבית שמאי], כיון שכך היא צורת הילוכו הלכך באופן כזה אין קיים החסרון של סומא [או של חיגר – ברכוב על כתפו], כי סומא נתמעט מרגלים (כן משמע בבבלייתא לעיל ד.ו). וקטן שהילוכו על ידי אחיזה ביד אביו אין סמיותו מפרעת להילוכו. ומסיק שאף על פי כן פטור כיון שגדול פטור (עפ"י חזון איש).

ויש לעיין הלא סומא באחת מעיניו גם כן פטור לר"י בן דהבאי, אעפ"י שיכול להלך, ואם כן מה לנו שאין הסמיות מפרעת להליכת הקטן, הרי לא עדיף מסומא באחת מעיניו. ושמה מה שהזכירו בגמרא סומא היינו רק לדעת החולקים על רבי יוחנן בן דהבאי.

כל היכא דגדול מיחייב מדאורייתא קטן נמי מחנכינן ליה מדרבנן, כל היכא דגדול פטור מדאורייתא, מדרבנן קטן נמי פטור. יש מי שדייק מהלשון שמצוה שהגדול פטור בה מהתורה, אעפ"י שחייב מדרבנן, אין בה דין חינוך לקטן, וכגון נטילת לולב בחול המועד סוכות, שאין הגדול מחויב בה מהתורה (עפ"י ברכי יוסף תרנו סק"ג. וכתב שיש לחלק בין זה לברכת המזון וחנוכה ופורים שיש בהם חינוך לקטן. וכן נראים דברי הרמ"ע מפאנו (בשו"ת קיא) ועוד, שבמצוה דרבנן אין מצות חינוך לקטנים).

ואולם דעת שאר פוסקים שאין לחלק בדבר ורק כאשר הגדול פטור מכל וכל, אין מצות חינוך בקטן. וצריך לומר שלשון 'דאורייתא' שנקטו בגמרא לאו דוקא, ואגב שאמרו בקטן 'מדרבנן' אמרו בגדול שמדאורייתא (ע' מאור ישראל).

'שחגיגה ישנה לפני הדיבור משא"כ בראייה'. רש"י פירש: קודם מתן תורה, שאף על פי שהקרבת שלמים כתובה בתורה לאחר עשרת הדברות, באמת היה הדבר קודם לכן. והרי"ד מפרש 'ישנה לפני הדיבור' – קודם לוידבר ד' אליו מאהל מועד [שהרי למאן דאמר עולת ראייה ישנה לפני הדיבור, פרש"י משום שנאמר ויחזו את האלקים – והלא פסוק זה מדבר ביום מתן תורה שהרי קודם לכן לא באה שכינה].

מבואר מדברי הרי"ד שהקרבת הקרבנות היתה לאחר מתן תורה. וכן דעת הרמב"ן ז"ל בפירוש התורה. וע' בחזון איש (קכה,ה) שפירש מדנפשיה לדברי הרמב"ן 'ישנה לפני הדיבור' כפירוש הרי"ד, שישנה קודם עיקר צוואתו דהיינו במשכן, אבל קודם לכן לא נתקדש המזבח אלא היה כעין במה והיתה זו הוראת שעה שהרי אין קרבן ציבור בכמה. לשיטה זו מיושבות תמיהות הגרעק"א להלן (ע"ב) על מה שאמרו בגמרא שמדברי רבי עקיבא שאמר עולת תמיד קרבה בסיני מוכח שעולה שהקריבו היתה עולת תמיד. והקשה הלא קודם סיני י"ל שלא נצטוו על התמיד ואפשר שהיתה זו ראייה. ועוד הרי לא נאמרו פרטותיה עד סיני ומי איכא מידי דמעיקרא לא בעי הפשט וניתוח וכו' – אך לדברי הרי"ד קרבה זו העולה לאחר מתן תורה.

'אמר אביי: בית שמאי ורבי אלעזר ורבי ישמעאל כולו סבירא להו...' כן דרכו של אביי בהרבה מקומות [יותר מכל אמורא אחר בש"ס], להעמיד כמה חכמים בשיטה אחת – ע' ציוני המקומות בב"ב עח:

(ע"ב) 'ואי סלקא דעתך עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הוא, מי איכא מידי דמעיקרא לא בעי הפשט וניתוח ולבסוף בעי הפשט וניתוח?!' פירוש, אם עולת תמיד היתה הלא נראה שהיתה חובה ונצטוו בה מאז, וא"כ לא מסתבר שלא פירשוה בשעת הציווי כפי הלכותיה שנאמרו אחר כך באהל מועד, וכיון שבסיני לא נאמרו אלא הכללים, לא יתכן שנצטוו לעשותה קודם שנאמרו פרטותיה, אבל אם עולת ראייה היתה, היינו נדבה או הוראת שעה, וכיון שכן אין בכך כלום אם לא נאמרו פרטותיה (הדושים ובאורים' עפ"י רש"י).

ובספר משך חכמה (משפטים כד,ה) פירש: אם עולת ראייה היתה, הלא קרבן יחיד כשר בכמה הגם שלא יצא בו ידי חובתו, ובבמת יחיד סבר רב (בסוף זבחים) אין צריך הפשט וניתוח והרי בסיני דין 'במה' היה שם, אבל עולת תמיד שהוא קרבן לציבור, אינו בכמה כלל.

*

'כללות ופרטות נאמרו בסיני ונשנו באהל מועד ונשתלשו בערבות מואב' – כנגד שלשה חלקים שבאדם; הר סיני כנגד השכל, המוח. אהל מועד כנגד הנפש – מקום הקרבת קרבנות שהם נפש תחת נפש, ותוכו רצוף אהבה. ערבות מואב – מלשון ערבה, מקום צחיח ושומם, כנגד כחות הגוף. והענין, שעל ידי התורה ישתלמו ישראל בגוף בנפש ובשכל להיות כולו קודש. והם כנגד שלשה דברים בהם ניתנה תורה, אש מים ומדבר – במדבר רבה א. (עפ"י שם משמואל שבועות תרע"ב)
ע"ע בחדושי הנצי"ב ובתשובתו (משיב דבר ח"ב עז) שבסיני ניתנה תורה שבכתב ככתבה, באהל מועד היה לימוד משניות ובערבות מואב לימוד התלמוד. וע"ע חזון איש קכה.

א. בירושלמי הצריכו עד שיהא בו כולם, חוץ ממאבד מה שנותנים לו – שזהו סימן ודאי לשטות (וכן משמע קצת שנקט לעיקר מהר"ם מרוטנבורג בתשובה תנח. וע' גם בפירוש מהר"י בן מלכי צדק ריש תרומות שכתב שצריך שיהיו בו כולם). והרא"ש (בחולין פ"א ד) פסק כרבי יוחנן. וכן פסק הרמב"ם (כפירוש הכסף-משנה עדות ט, ט). וכתב שהוא הדין לשאר דברים, כל שנמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים, אע"פ שהוא מדבר ושואל כענין בשאר דברים – בכלל השוטים ייחשב. ואולם יש שכתבו שהסימנים הללו בדוקא.

בשול"ת אגרות משה (אה"ע ח"א קכ. וע"ש עוד בח"ד צז) דן באדם ששהוא שוטה רק לענינים מסוימים, אך לכל שאר דברים רואים ויודעים שהוא מתנהג כפקח לכל דבר, הן במעשיו הן בדיבוריו; ויצא לחלק [לפי דעת הרמב"ם] בין חיובי מצוות [ועדות] שדינו כשוטה כי לא חיובה התורה במצוות לחצאין, ובין פעולות כמקח וממכר וגירושין וכד' שבאלו דינו כפקח כיון שלאותם ענינים הרי הוא ככל אדם. ואולם בסתמא, כל שלא נתברר להפך, אם ראינו שהוא מתנהג כשוטה בדברים מסוימים כגון אלו המפורשים בגמרא [ולרבי יוחנן שהלכה כמותו, אפילו בסימן אחד], אנו מחזיקים אותו כשוטה לכל הענינים, עד שיודע שאינו כן.

ב. מי שאינו עושה מעשי שטות, ומשיב כהוגן על מה ששואלים אותו, על הן ועל לאו לאו, אלא שניכר בדיבורו שהוא מהפתאים ביותר – כתב המהר"ט שכשר לחליצה ואינו בגדר 'שוטה' [ורק לענין עדות פסול, כמו שכתב הרמב"ם, שאינו מבין כהוגן מה שראה להעיד עליו]. ויש חולקים (עפ"י דברי חיים; שואל ומשיב ועוד. וע' סמ"ע לה סקכ"א; אבנ"ז אה"ע קצא). ופסק בשול"ת אגרות משה (אה"ע ח"א קסז) שלמעשה יש להורות כמהר"ט, שאף הפתי ביותר, אם אך מסבירים לו וסובר – כשר לחליצה.

ובשול"ת אור שמח (לקוטים יג) נקט שעיקר השטות ניכר בדיבור, והגמרא מדברת על הסימנים במעשים, אבל כל שמדבר כדרך המשוגעים דברים בלא שייכות – הרי זה שוטה גמור.

ג. הסימנים המוזכרים בגמרא אינם בכלל 'שיעורים' שנאמרו הלכה למשה מסיני אלא סימנים ובדיקות, ולכן הם שייכים בין בישראל בין בבן נח לענין שבע מצוות (עפ"י מנחת שלמה לד).

דף ו

ד. א. מה דין הקטן בראייה?

ב. קטן שהוא חגור או סומא, מהו בראייה?

ג. קרבן ראייה וקרבן חגיגה – בכמה כסף?

ד. עולות שהקריבו ישראל בהר סיני – מה היו? האם היו טעונות הפשט וניתוח?

ה. קרבנות ראייה חגיגה ושמחה – מה ביניהם?

א. קטן פטור מן הראיה (ואעפ"י שנאמר כל זכורך – קל וחומר מנשים שפטורות. תוס' ב:). קטן שהגיע לחינוך, חייב אביו להעלותו [מדרבנן, והסמיכו זאת על הכתוב כל זכורך. כדלעיל ד]. ואיזהו קטן שפטור – בית שמאי אומרים: כל שאינו יכול לרכוב על כתפיו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית. ובית הלל אומרים: כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולהעלות מירושלים להר הבית.

א. כאמור למעלה, לדברי הירושלמי בראיית פנים בעזרה חייבים אף הקטנים בדומה להקהל, ורק מקרבן ראייה פטורים, אבל שיטת תלמודנו שלא לחלק בדבר ופטורים לגמרי (עפ"י תוס' ב:).

ב. קטן שעולה עם אביו, לפרש"י אינו מביא קרבן אלא נראה בעזרה בלבד. והתוס' (ב.) כתבו שצריך להביא קרבן נדבה לקטן. ולמאן דאמר אין נדבות קרבים ביום טוב, מקריבם למחר. ובדעת הרמב"ם כתב המשנה-למלך (חגיגה ב,ג) כרש"י, ואילו הנצי"ב פירש דעת הרמב"ם שקטן שיש לו אב חייב אביו להעלותו מדין תורה [דלא כסוגיות הגמרא כאן ולעיל ד], ומביא עמו קרבן ראיה (מרומי שדה כאן ולעיל ב.) [וכן מורים פשטות דברי החינוך תפט, אם לא שנדחוק בדבריו כמש"כ המנ"ח]. ותלה זאת במחלוקת התנאים. וע' גם בטורי אבן שכן יש לשמוע מהירושלמי. וע"ע אבי עזרי סוף הלכות חגיגה).

ג. כתבו התוס' (ב:) שקטן הדר בעיר אחרת ואינו יכול לילך ברגליו עם אביו לירושלים [ולבית שמאי על כתפן] – פטור. והחזון-איש (קכט,א-ב) העלה צד לנטות מדבריהם.

ד. קטן הדר חוץ לירושלים שאין לו אם המביאתו לירושלים, יש אומרים שפטור מלעלות, ויש אומרים שבכל אופן חייב, שלא חילקו חכמים בדבר [וגם יכול לעלות אם נשים אחרות] (ע' טורי אבן ושפת אמת).

ב. קטן חיגר או סומא (אפילו באחת מעיניו. עפ"י לקוטי הלכות ושפת אמת), אפילו יכול להתפשט / להתפקח קודם שיגדיל, אמר אביו שפטור מן הראיה, שלא חייבו חכמים את הקטן אלא במקום שהגדול חייב מהתורה, וכל שגדול פטור מהתורה, קטן פטור מדרבנן.

א. לענין מצות 'הקהל', דעת המנחת-חינוך (תרי"ב) לחייב קטן חיגר או חרש וסומא אף על פי שבגדולותו הוא פטור. ובאבי עזרי (סוף הלכות חגיגה) כתב להוכיח מהירושלמי שלא כדבריו.

ב. קטן שאין יכול לדבר, כתב בשפת אמת שנראה מצד הסברא לחייבו בראיה כי זה שאינו יכול לדבר היינו משום קטנותו ולא מסיבה אחרת, הלכך נכלל בחיוב חינוך.

ג. בית שמאי אומרים: הראיה שתי כסף (= שתי מעות כסף) והחגיגה – מעה כסף (שהראיה עולה כולה לגבוה משא"כ חגיגה. ועוד מצינו בעצרת שריבה הכתוב בעולות יותר מבשלמים). ובית הלל אומרים: הראיה מעה כסף והחגיגה שתי כסף (שחגיגה ישנה לפני הדיבור משא"כ בראיה [שעולה שהקריבו ישראל במדבר – עולת תמיד היתה לדעתם, ולא עולת ראיה] ועוד מצינו בנשיאים שריבה בהם הכתוב בשלמים יותר מבעולות).

מהתורה אין שיעור לקרבן מלבד אשם שכתוב בו כסף שקלים, והנידון כאן הוא בדרבנן (כדלהלן ז. וכגרות רש"י. וכ"כ התוס'). ויש דעה ששתי כסף דאורייתא [הלכה למשה מסיני] (עתוס' ז. עפ"י הירושלמי – לרבי יוחנן; תוס' קדושין יז. ד"ה ונילף).

א. השפת-אמת נסתפק לומר ששיעורי מעה ושתיים כוללים את הנסכים, 'ולזה הדעת נוטה'.

ב. לדעת הטורי-אבן, עולת ראיה או שלמי חגיגה יכולים לבוא בשותפות, וכל שותף צריך ליתן מעה או שתי מעות כסף. והנצי"ב חולק וסובר שאינן באות בשותפות אלא כל אדם צריך ליקח בהמה לעצמו. וגם המנחת-חינוך (פח,א בקומץ המנחה) כתב לדייק מדברי רש"י (בפסחים פט:): שחגיגה אינה באה בשותפות. ואולם כבר הביא בספר אור שמח (חגיגה ב,א) שמפורש בתוספתא (א,1) שיוצאים בשל שותפות.

ג. אין להעלות לירושלים שוה כסף לקנות בו קרבנות [גזרה שמא לא ימצא למכור שם חפציו וכד'] אלא כסף טבוע בלבד (עפ"י בכורות נא; רמב"ם).

ד. לדברי בית שמאי ורבי אליעזר, עולה שהקריבו ישראל במדבר – עולת ראייה היתה (משום יחזו את האלקים). ולדברי בית הלל ורבי עקיבא ורבי יוסי הגלילי – עולת תמיד היתה [ושוב לא פסקה. עלת תמיד העשיה בהר סיני. ואילו החולקים מפרשים: מעשיה נאמרו בסיני והיא עצמה לא קרבה]. רבי יוסי הגלילי אומר: עולה שהקריבו ישראל במדבר אינה טעונה הפשט וניתוח לפי שאין הפשט וניתוח אלא מאהל מועד. [ומשמע בגמרא לכאורה שלדברי רבי עקיבא שכללות ופרטות נאמרו בסיני, היה הפשט וניתוח בעולה זו].
נסתפק רב חסדא [בפשט הכתוב ופסוק טעמים], האם עולה זו באה מכבשים או מפרים. ועלה ב'תיקו'. [ולאסי בן יהודה לא היה ספק בדבר. יומא נב:].

ה. יש בראיה שאין בחגיגה ובשמחה – שעולה כולה לגבוה.
יש בחגיגה שאין בראיה ובשמחה – שישנה לפני הדיבור (קודם מתן תורה (רש"י. וערי"ד) – כדברי האומר עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד היתה ולא עולת ראייה).
יש בשמחה שאין בראיה ובשמחה – שנוהגת באנשים ובנשים (ושמחת אתה וביתך).

א. במסכת ראש השנה (ו:1) מבואר שלרבי זירא האשה עצמה מחויבת בשמחה [והוא הדין לעבד. מנחת חינוך תפח,ח], ואילו אביי אמר שבעלה משמחה אך היא עצמה אינה מחויבת [וכן באלמנה – זה שהיא שרויה אצלו הוא המחויב לשמחה]. וכן פסק הראב"ד (חגיגה א,א). יש אומרים שגם הרמב"ם סובר כן (ע' בנושאי כלים שם). ויש אומרים שהרמב"ם פסק כרבי זירא שהחיוב מוטל על האשה עצמה (ע' לחם משנה מעשה הקרבנות יד, יד; מנחת חינוך תפח,ח; זבח תודה).
לפרש"י (בר"ה ו:1 ובקדושין לד:1) חיוב שמחה לאשה אינו דוקא בבשר אלא בבגדים (ויש אומרים כן בדעת הראב"ד – ע' לחם משנה חגיגה א). והתוס' חולקים [מכה סוגיתנו ועוד] וסוברים שחייב לשמחה בבשר שלמים דוקא.

ב. בתוספתא הגרסה 'השמחה יש לה תשלומין כל שבעה [צ"ל: 'נוהגת כל שבעה'. עפ"י טו"א חזו"א נצי"ב ועוד] משא"כ בשתייהן'. וסוגיתנו שלא גרסה כן סוברת שגם אלו השנים נוהגים כל שבעה ע"י תשלומין (תוס').

ובעצרת אין שמחה אלא יום אחד בלבד, ואין שייך בזה תשלומין כל שבעה (עפ"י טורי אבן; מנחת חינוך תפח,ד).

יום שמיני עצרת, יש אומרים שאין בו מצות שמחה ויש חולקים, אבל לילו חייב בשמחה והוא הדין לכל לילות החג. ואולם ליל יום טוב ראשון נתמעט מחיוב שלמי שמחה (ע' בפסחים עא).

[הראיה והחגיגה יש להם שיעור כנ"ל ואינם באים מן החובות, ואילו קרבן שמחה אין לו שיעור והיא יכולה לבוא מן החובה.
חגיגה ושמחה – המדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר חייב בהם, משא"כ בראיה (עפ"י תוס' כאן ולעיל ב:)].

דף ז

- ה. א. אלו דברים שאין להם שיעור?
ב. הנראה בעזרה כמה פעמים ברגל, האם חייב או רשאי בהבאת קרבן ראייה בכל פעם ופעם שבה?
ג. קרבן ראייה – איזהו, וממה הוא בא? שצב